

העיקר הראשון, שני ושלישי

1 רמב"ם פירוש המשניות - מסכת סנהדרין פרק י

היסוד הראשון:

להאמין מציאות הבורא יתברך והוא שיש שם נמצא שלם בכל דרכי המציאות הוא עילת המציאות, הנמצאים כולם בו קיום מציאותם וממנו קיומם, ואל יעלה על הלב העדר מציאותו, כי בהעדר מציאותו נתבטל מציאות כל הנמצאים ולא נשאר נמצא שיתקיים מציאותו, ואם נעלה על לבנו העדר הנמצאים כולם זולתו לא יתבטל מציאות הש"י ולא יגרע, ואין האחדות והאדנות אלא לו לבד הש"י שמו כי הוא מסתפק במציאותו ודי לו בעצמו ואין צריך במציאות זולתו, וכל מה שזולתו מן המלאכים וגופי הגלגלים ומה שיש בתוכם ומה שיש למטה מהם הכל צריכין במציאותם אליו, וזה היסוד הראשון מורה עליו דיבור אנכי ה' אלקיך:

2 רמב"ם ספר המצות - מצות עשה - מצוה א

מצוה א - היא הצווי אשר צונו להאמין האלהות והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאות והוא אמרו אנכי ה' אלקיך

3 רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א הלכה א

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו.

4 אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד תקפ ד"ה (תמורה ה') על

מעשה שבה מין ואמר לר' עקיבא העוה"ז מי בראו א"ל הקב"ה, א"ל הראיני דבר ברור, א"ל למחר תבא אלי, למחר בא אצלו א"ל מה אתה לובש, א"ל בגד, א"ל מי עשאו, א"ל האורג, א"ל איני מאמינך הראיני דבר ברור, א"ל ומה אראה לך ואין אתה יודע שהאורג עשאו, א"ל ואתה אינך יודע שהקב"ה ברא את עולמו, נפטר אותו המין, אמרו לו תלמידיו מה הדבר ברור, א"ל בניי כשם שהבית מודיע על הבנאי והבגד מודיע על האורג והדלת על הנגר, כך העולם מודיע על הקב"ה שהוא בראו

5 בראשית רבה (וילנא) פרשה לט

א ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וגו', ר' יצחק פתח (תהלים מה) שמעי בת וראי והטי אזינך ושכחי עמך ובית אביך, אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם, (תהלים מ"ה) ויתאו המלך יפיד כי הוא אדוניך, ויתאו המלך יפיד ליפותיך בעולם והשתחוי לו הוי ויאמר ה' אל אברם.

6 ספר חובות הלבבות שער א - שער היחוד פרק ו

הלא תראה, אם ישפך לאדם דיו פתאום על נייר חלק, שא"א שיצטייר ממנו עליו כתב מסודר ושיטות נקראות כמו שיהיה בקולמוס. ואלו הביא אדם לפנינו כתב מסודר ממה שאי אפשר להיות מבלי מצוע קולמוס, ואומר, כי נשפך הדיו על הנייר, ונעשתה צורת הכתב עליו מעצמה, היינו ממהרים להכזיבו על פניו, שאיננו נמלט מכוונת מכוון. וכיון שזה בעינינו דבר שא"א להיות בצורות רשומות בהסכמת דעתנו, איך יוכל לומר בדבר, שמלאכתו יותר דקה ותקונו יותר רחוק ועמוק בעינינו עד אין תכלית, שיהיה מבלי כוונת מכוון וחכמת חכם ויכולת יכול.

7 ספר הכוזרי מאמר א

יט. אמר החבר: אילו היו אומרים לך כי מלך הודו איש חסד ראוי לרוממו ולתת כבוד לשמו ולספר מעשיו במה

שיגיע אליך מצדק אנשי ארצו ומדותם הטובות, ושמשאם ומתנם באמונה, ההיית חייב בזה.

כ. אמר הכוזרי: ואיך הייתי חייב בו, ואני מסופק אם צדק אנשי הודו מעצמם ואין להם מלך, או צדקתם מחמת מלכם, או אם משני הפנים יחד.

כא. אמר החבר: ואם היו באים אליך שלוחיו בתשורות הודיות, אינך מסתפק שאינם נמצאים אלא בארץ הודו בארמנות המלכים, בכתב מפורסם שהוא מאתו, ועמו רפואות שהן רופאות אותך מחליך, ושומרות עליך בריאותך, וסמי המות לשונאיך והנלחמים בך, שאתה יוצא להם בהם וממית אותם מבלי כלי מלחמה, ההיית חייב להיות סר אל משמעתו ואל עבודתו.

כב. אמר הכוזרי: כן הוא, והיה הספק הראשון סר ממני אם יש לאנשי הודו מלך אם לא, והייתי אז מאמין שמלכותו ודברו נוגעים אלי.

כג. אמר החבר: ואם ישאלך השואל עליו במה תתאר אותו.

כד. אמר הכוזרי: בתארים אשר התבררו אצלי, לעין ואחבר אליהם אשר היו ספק אצלי והתבררו באלה האחרונים.

כה. אמר החבר על הדרך הזה השיבותיך כאשר שאלתני. וכן פתח משה לדבר עם פרעה כשאמר לו אלהי העברים שלחני אליך, ר"ל אלהי אברהם יצחק ויעקב מפני שהיה אברהם מפורסם אצל האומות, וכי התחבר אליהם דבר האלהים והנהיג אותם ועשה להם נפלאות, ולא אמר אלהי השמים והארץ שלחני אליך, ולא בוראי ובוראך. וכן פתח אלהים דבריו אל המון ישראל: "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא אמר: "אני בורא העולם ובוראכם": וכן פתחתי לך מלך הכוזר כאשר שאלתני על אמונתך, השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל, אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם, ואחר כך הקבלה הנמשכת שהיא כמראה העין:

8 ספר העיקרים מאמר שני פרק ד

ממה שמעיד עליו החוש מזה מיציאת הדברים מן הכח אל הפעל נוכל להביא מופת עיוני על מציאות האלוה יתברך על זה הדרך. אנחנו נראה שיש בכאן ענינים יהיו בכח ויצאו אל הפעל, וכל מה שיצא מן הכח אל הפעל יש לו מוציא חוצה לו בהכרח, שאילו היה המוציא בו ולא היה שם שום מונע, לא היה נמצא בכח בעת מן העתים אבל היה בפעל תמיד. ואם היה מוציאו בו והיה לו מונע שלא ימצא תמיד בפעל והוסר, הנה אשר הסיר המונע הוא אשר הוציא הדבר מן הכח אל הפעל, והמוציא ההוא שהיה מוציא בכח ושב מוציא בפעל היה אם למונע מעצמו או ליחס היה נעדר בין הפועל והמתפעל, וכשנמצא היחס ההוא הוציא אל הפעל, וכל אחד מאלו השנים יחייב המצא מסיר המונע או מביא היחס. . .

9 ספר מורה הנבוכים חלק ראשון פרק עה

אנחנו לא נאמר על אחד מבני אדם שהוא חלוש להיותו בלתי מניע אלף ככר, ולא ניחס לאל יתעלה ליאות להיות בלתי יכול להגשים עצמו או לברוא כמותו או לברוא מרובע צלעו שוה לאלכסונו

10 רמב"ם פירוש המשניות - מסכת סנהדרין פרק י

היסוד השני:

יחוד הש"י, כלומר שנאמין שזה שהוא סברת הכל אחד ואינו כאחד הזוג ולא כאחד המין ולא כאיש האחד שנחלק לאחדים רבים, ולא אחד כמו הגוף הפשוט האחד במנין שמקבל החלוק לאין סוף, אבל הוא הש"י אחד באחדות שאין כמותה אחדות, וזה היסוד השני מורה עליו מה שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד:

11 ספר חובות הלבבות שער א - שער היחוד פרק ז

העיקר הראשון, שני ושלישי

התחייבנו לחקר עליו, אם הוא אחד או יותר מאחד. וצריך שנבאר אמתת אחדותו משבעה פנים.

...

והשביעי, כי הבורא, אם הוא יותר מאחד, יהיה כל אחד מהם יכול לברא העולם, או לא יכול אלא בעזר חברו. ואם כל אחד מהם יכול, הבורא האחר נוסף, מפני שהאחד יכול, ואיננו צריך לזולתו. ואם לא ישלם הדבר, כי אם בהתחברם, אין לאחד מהם יכולת שלמה ולא כח גמור מפני שכל א' מהם נלאה ומקצר, וכ"א מהם חלש, וכל חלש יש תכלית לכחו ולעצמו, וכל אשר יש לו תכלית יש לו גבול, וכל אשר יש לו גבול מחובר, וכל מחובר מחודש, וכל מחודש יש לו מחדש. אם כן החלש, אי אפשר שיהיה קדמון, מפני שהקדמון לא תקצר ידו מדבר ולא יצטרך לעזר זולתו, א"כ אין הבורא יותר מאחד. ואלו היה אפשר להיות יותר מאחד, היה אפשר שתהיה ביניהם מחלוקת בבריאת הברואים, ולא היתה נגמרת מהם יצירת הברואים. ובמצאנו כל העולם הזה על סדר אחד, ותנועה אחת נמצאת בכל חלק מחלקיו, לא תשתנה עם הדורות, נדע שיוצרו ומנהיגו אחד, לא ישנה מעשהו ולא יחליף הנהגתו זולתו, כמו שאמר: ומי כמוני יקרא ויגידה ויערכה לי וגו', ואמר דוד לעולם ה' דברך נצב בשמים לדור ודור אמונתך כוננת ארץ ותעמוד. ומה שאנו רואים הנהגת הבורא השלמה בברואים, כי ההנהגה לא תהיה שלמה מתמדת על ענין אחד, אלא בהתיחד אחד בעצה ובהנהגה כמלך במדינה והנפש בגוף. ואמר אריסטו בספרו בענין היחוד: אין טוב ברבות הראשים אך הראש האחד. ואמר שלמה: בפשע ארץ רבים שריה וגו'. ובמה שהבאנו בענין הזה די למבין, ומספיק בתשובה על הנחת אנשי השניות ובעלי השלוש הנוצרים ואחרים, כי בהעמידנו האחדות לבורא העולם, תדחה טענת כל מי שיאמר, שהוא יותר מאחד, ואתה דע לך.

12 שו"ת הריב"ש סימן קנז

וגם הודעתך, כי מורי הרב רבי פרץ הכהן ז"ל, לא היה כלל מדבר ולא מחשיב באותן הספירות. גם שמעתי מפיו, שהרב רבי שמשון מקינון ז"ל, שהיה רב גדול מכל בני דורו, וגם אני זכור ממנו ואם לא ראיתיו בעיני, והוא היה אומר: אני מתפלל לדעת זה התינוק; כלומר, להוציא מלב המקובלים, שהם מתפללים פעם לספירה אחת ופעם לספירה אחת, כפי ענין התפלה. והם אומרים, כי זה פי' מה שאז"ל: הרוצה להתחכם, ידרים, להתעשר, יצפין; ר"ל, יכוין למדת ימין או למדת שמאל. גם בתפלת שמנה עשרה יש להם בכל אחת ואחת כונה לספירה ידועה. וכל זה הוא דבר זר מאד בעיני מי שאינו מקובל כמו הם; וחושבים, שזה אמונת שניות. וכבר שמעתי אחד מן המתפלספים מספר בגנות המקובלים, והיה אומר: הע"ג מאמיני השלוש, והמקובלים מאמיני העשירות.

13 רמב"ם פירוש המשניות - מסכת סנהדרין פרק י

היסוד השלישי:

שלילת הגשמות ממנו, וזהו שנאמין כי האחד הזה שזכרנו אינו גוף ולא כח בגוף ולא ישיגוהו מאורעות הגופים כמו התנועה והמנוחה והמשכן לא מצד עצמות ולא במקרה, ולכן שללו ממנו החכמים ז"ל החיבור והפירוד ואמרו (חגיגה טו.) אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה לא עורף ולא עפוי כלומר לא פירוד ולא עורף, והוא חיבור ולא עפוי מלשון ועפו בכתף פלשתים, כלומר ידחפו אותם בכתף להתחברם בהם, ואמר הנביא ואל מי תדימויני ואשוח יאמר קדוש אילו היה גוף דומה לגופים, וכל מה שבא בכתבי הקודש שמתארים אותו בתארי הגופות כמו ההליכה והעמידה והישיבה והדיבור וכיוצא בזה הכל דרך השאלה, וכן אמרו ז"ל (ברכות לא:) דברה תורה כלשון בני אדם וכבר דיברו החכמים בזה הענין הרבה, והיסוד השלישי הזה הוא מורה עליו מה שנאמר כי לא ראיתם כל תמונה כלומר לא השגתם אותו בעל תמונה, לפי שהוא כמו שזכרנו אינו גוף ולא כח הגוף:

14 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד א

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין - שנאמר (ישעיהו ס"ב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו; בימינו - זו תורה, שנאמר: (דברים ל"ג) מימינו אש דת למו, ובזרוע עזו - אלו תפילין, שנאמר: (תהלים כ"ט) ה' עז לעמו יתן. ומנין שהתפילין עוז הם לישראל - דכתיב: (דברים כ"ח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא

בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה: (דברי הימים א' י"ז): ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ.

15) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כד עמוד ב

תניא: כל הפרצופות מותרין, חוץ מפרצוף אדם! - אמר רב הונא בריה דרב אידי, מפרקיה דאבבי שמיעא לי: לא תעשון אותי - לא תעשון אותי.

16) המאירי על מסכת שבת דף נה/א

אין עיקרי האמונות תלויות בראיות של פשוטי מקראות ואגדות וכבר ידעת שאין משיבין באגדה

17) רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ז

חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין. +/השגת הראב"ד/ והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה. א"א ולמה קרא ליה מין וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בו המחשבה לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות. /השגת הראב"ד/ וכן האומר שאינו לבדו הראשון. א"א כאותו שאמר אלהיכם צייר גדול היה אלא שמצא לו סמנים גדולים תהו ובהו חושך ומים ורוח ובהם עשה מה שעשה. +

18) כתב תמים לר' משה תקו

ואלוה תורה, תורה, דכתיב נעשה לכם נלגנו כדמותנו, וכתיב ויגדל אליהם את האדם נלגתי בלגם אליהם כדל אהו וכל יעקב בך שגורן שפירם יוסף לנות כחונם סם: שויי בנפכם נלגנו בלגם אליהם כדל לומר: חיי סין שיעל תין סוף, כלומר מי שעישה ספק ללל בלגם, חסום שוילם לומר סוף סקנ"ס

ללס; והוא היה תלמידי של דנינו שלום אל' וכתי של דנינו יעקב אל'. וכן חסין זכרתי עיוות סלעוראים: אשך יכ את האדם נלגנו בלגם דונם סכניס וכן ואלוהות פוגדל העולם ודברות של גלות כלם חמי קדוש סנדבר וכוונלם כלל לכנו, וכן וסכס אל' ללכ עליו, וכן סס אל סס סדנכ נו. ונכניסלם: וסכסל את יוסב על סקס, וכן כליתי את ס' יוסב וגו' וכל ללל ססניס עותדים עליו ויועו ונעוהלו. וככחוניס סזס: סויה עד די סכסון דניו ועתיק יומין ימי ללגס כחלג סור וסעני דישיס כענכ סקס. ונכנסדכין (ע"ו ז') לל סלין נכלתו סען, סקי סעני ב' וסליכ וסל וסלנו ללס: ונכנר דונם לסני סמיס סלוניס סרן צעיר ססס סרד מינוסו לללך וסלך ילל ללססיות ללס סללך. לללסו וסללכו: סרן סרולס: לומר לומר סללך סלוי, ליום סללך וסוכיווכו; ונכנס' ע"ו (ג"ז) ונכנס כ"ס (כ"ד) כל ססרונות מוחכין סוף עסכנון סרס: סעני ככ סרול צניס דלל יכוסע ועסקוס דללני סניע ליה לל סעסון סתי לל סעסון סותי. ונכנס' יוסב (יכוסלני ס"ס ס"ג) סכניס סיתס נכנסת לניס קדסו סקדסיס עם סעסון סלדס